

Kritik mot en överförmyndarnämnd för handläggningen av ett ärende om god man m.m.

Anmälningar m.m.

Den 19 december 2005 beslutade Kalmar tingsrätt att godmanskap skulle anordnas för AA. Till god man förordnades BB. Denne gav den 5 januari 2006 in en ansökan om att bli entledigad på grund av samarbetssvårigheter med huvudmannens dotter CC.

CC gav för egen del till Överförmyndarnämnden i Kalmar kommun in flera ansökningar om att BB skulle entledigas.

Den 18 april 2007 inkom CC med en anmälan till JO i vilken hon framförde ett flertal klagomål mot överförmyndarnämnden. Hon har därefter inkommit med ytterligare anmälningar. Hennes klagomål avser sammanfattningsvis bl.a. följande.

1. Överförmyndarnämnden har inte diariefört inkommande handlingar och underlåtit att upprätta tjänsteanteckningar. Överförmyndarnämnden har bl.a. underlåtit att diarieföra den gode mannens återkallelse av sin ansökan om att bli entledigad.
2. Nämnden har inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att hitta en ny god man.
3. Överförmyndarnämnden har underlåtit att besvara frågor, bl.a. frågor om handläggningen av ärendet.
4. Den 12 juni 2006 begärde hon att få en kopia på dagboksbladet men trots påminnelser fick hon del av den begärda kopian först den 20 november 2006. Vidare begärde hon den 28 mars 2007 att få del av årsredovisningen, men fick del av denna först den 23 april 2007 och hon fick först efter påstötningar del av denna i sin helhet. Den 14 juni 2007 bad hon om en ny kopia av dagboksbladet och fick del av det den 5 juli 2007. Den 24 juli 2007 bad hon om att få del av två handlingar ur akten och fick del av dessa den 27 augusti 2007.

5. Den 14 mars 2006 ansökte hon om entledigande av den gode mannen. Ansökan besvarades med ett fax från nämnden med besked om att den gode mannen inte skulle bytas ut.
6. Den 11 april 2007 gav hon in en ny ansökan om entledigande av den gode mannen. Inför nämndens beslut den 5 juni 2007 fick hon inte del av den gode mannens synpunkter.
7. Den 17 maj 2006 fattade nämnden beslut i ett av ärendena utan att låta den gode mannen yttra sig. Nämnden tog vidare inte del av alla handlingar i ärendet.
8. Överförmyndarnämnden har underlåtit att påminna den gode mannen om att ge in en tillgångsförteckning enligt 14 kap. 1 § föräldrabalken, och nämnden har inte utrett varför den sedermera inkomna tillgångsförteckningen inte upptog samtliga tillgångar.
9. Överförmyndarnämnden har godkänt försäljningen av en fastighet utan att inhämta nödvändigt underlag i form av värderingsutlåtande m.m.
10. Överförmyndarnämnden har underlåtit att i tid rättidspröva och överlämna ett överklagande till tingsrätten.

CC framförde även klagomål mot Länsstyrelsen i Kalmar län.

CC bifogade ett stort antal handlingar till sina anmälningar. Av dessa handlingar framgick bl.a. att länsstyrelsen den 25 september 2006 fattat beslut med anledning av att CC vänt sig dit med till viss del liknande klagomål som de som hon framfört till JO. Vid en inspektion av nämnden den 16 november 2006 granskade länsstyrelsen bl.a. nämndens akt avseende AA.

Utredning

Överförmyndarnämndens akt avseende AA begärdes in och granskades. Vid granskningen av akten framkom bl.a. följande.

På en icke diarieförd post-it-lapp har antecknats att den gode mannen BB i samband med ett besök på överförmyndarnämndens expedition den 24 februari 2006, dvs. efter hans begäran om att bli entledigad, uppgett att han ”lovar att fortsätta”. Några ytterligare åtgärder med anledning av BB:s ansökan vidtogs inte såvitt framgår av akten. Av en annan s.k. post-it-lapp, som inte heller diarieförts, framgår att BB den 13 juli 2006 upprepade sin begäran att bli entledigad. – På en aktbilaga inkomststämplad den 11 april 2006 finns en handskriven tjänsteanteckning som inte har signerats eller daterats.

Anmälningarna remitterades därefter till överförmyndarnämnden för yttrande. Nämndens ordförande, DD, inkom den 23 september 2007 med ett remissvar.

Av remissvaret framgår sammanfattningsvis bl.a. följande.

Enligt överförmyndarnämnden har det förekommit en brist i diarieföringen, såtillvida att den gode mannens begäran om entledigande inte införts på dagboksbladet.

Nämnden har försökt, men inte lyckats, att hitta en ny god man till AA. Nämnden har ställt förfrågningar till advokater och andra tänkbara gode män, men ärendets svårighet har bidragit till att det inte har gått att hitta någon lämplig person som förklarar sig villig att åta sig uppdraget. Det har därför inte fattats något beslut med anledning av BB:s begäran om att bli entledigad.

I fråga om utlämnande av handlingar uppgav nämnden att samtliga framställningar om detta hade besvarats, dock med åsidosättande av kravet på skyndsam handläggning. Vad gäller CC:s begäran den 28 mars 2007 om att få ta del av årsredovisningen uppgav nämnden att framställningen avsåg ett omfattande material, vilket medfört att handläggaren först känt en osäkerhet över att lämna ut redovisningen.

Påståendet om att CC inför beslutet den 5 juni 2007 inte fått ta del av den gode mannens synpunkter bemöttes med att dessa fanns protokollförda i det protokoll som efter justering skickades till CC.

I fråga om handläggningen av CC:s överklagande anfördes följande.

CC inkom den 24 juli 2007 genom sitt ombud, EE med överklagan av överförmyndarnämndens beslut. CC har i första hand yrkat att tingsrätten entledigar gode mannen BB och i andra hand att ärendet återförvisas till överförmyndarnämnden för förnyad prövning om gode mannen skall entledigas.

CC har samtidigt begärt anstånd med att utveckla grunderna för överklagandet till den 27 augusti 2007. I fax den 30 augusti 2007 har hon ställt frågan varför överförmyndarnämnden inte vidarebefordrat handlingarna till tingsrätten, varvid överförmyndarnämnden informerat CC att ett överklagande skall insändas till den beslutande myndigheten för att nämnden skall ha möjlighet att ompröva sitt beslut. Då överförmyndarnämnden saknar grunderna för CC:s överklagande, begärde överförmyndarnämnden att dessa skulle skickas till nämnden.

Överförmyndarnämnden fick den 7 september grunderna för CC:s överklagande. Överförmyndarnämnden har den 10 september efter rättidsprövning översänt CC:s överklagande till Kalmar tingsrätt.

Avslutningsvis anförde nämnden att den i vissa avseenden brustit i handläggningen men att nämnden inlett ett arbete med att se över sina rutiner så att det inträffade inte ska hända igen.

CC yttrade sig över remissvaret och framförde därvid ytterligare klagomål beträffande nämndens diarieföring m.m.

JO fick veta att överförmyndarnämnden den 1 mars 2008 entledigade BB från uppdraget som god man och förordnade en ny god man till AA.

I beslut den 5 maj 2009 anförde *JO Nordenfelt* följande.

Bedömning

JO:s granskning

JO:s uppgift är att granska att domstolar och myndigheter följer lagar och andra författningar. Denna verksamhet är emellertid inte avsedd att ersätta den tillsyn och rättstillämpning som ankommer på andra. Mot den bakgrunden gör jag bedömningen att det inte finns anledning för mig att uttala mig om vissa av de klagomål som redan har prövats av länsstyrelsen, närmare bestämt i huvudsak det som framförts under punkterna 7–9 i sammanfattningen av klagomålen ovan.

Jag vill även klargöra att gode män inte står under JO:s tillsyn. Jag är därför förhindrad att uttala mig i frågor som rör den gode mannens åtgärder.

Enligt 19 kap. 2 § första stycket föräldrabalken ska vad som är föreskrivet om överförmyndare även gälla överförmyndarnämnd.

Diarieföring och dokumentation

Enligt huvudregeln i 15 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) ska en allmän handling, när den kommit in eller upprättats hos en myndighet, utan dröjsmål registreras. Av 15 kap. 2 § framgår vad som ska framgå av registreringen.

Det är från rättssäkerhetssynpunkt vidare viktigt att även all muntlig information som inhämtas och är av betydelse för ärendet dokumenteras på lämpligt sätt, se 15 § förvaltningslagen (1986:223). Dokumentationen ska vara utförd så att den inte lätt kan utplånas samt vara daterad och signerad.

Av utredningen framgår följande. BB begärde den 5 januari 2006 att bli entledigad från uppdraget som god man. Enligt nämnden återkallade han sin begäran och nämnden vidtog därför inte några åtgärder med anledning av densamma. Vid granskningen av akten har emellertid någon sådan återkallelse inte kunnat återfinnas. Av en tjänsteanteckning på en s.k. post-it-lapp framgår däremot att BB den 24 februari 2006 vid ett besök hos nämnden uppgett att han ”lovat att fortsätta”. Den 13 juli 2006 begärde BB åter att bli entledigad från sitt uppdrag. Även denna gång har uppgiften antecknats på en icke diarieförd s.k. post-it-lapp. På en aktbilaga, inkomststämplad den 11 april 2006, finns en handskriven tjänsteanteckning som varken har signerats eller daterats.

Vad gäller tjänsteanteckningen från den 24 februari 2006 vill jag framhålla följande. Av 11 kap. 19 § föräldrabalken följer att en god man som begärt att bli entledigad är skyldig att kvarstå till dess att en ny god man har utsetts. En uppgift om att en god man ”lovat att fortsätta” kan mot den bakgrunden inte utan vidare betraktas som en återkallelse av en tidigare inlämnad begäran om entledigande.

Utredningen har inte kunnat klarlägga vad den gode mannens avsikt var. Av tjänsteanteckningen framgår emellertid inte klart att han avsett att återkalla sin begäran om entledigande. Eftersom nämnden ändå är av uppfattningen att så har skett, vill jag framhålla vikten av att muntliga uppgifter dokumenteras på ett korrekt sätt. Jag är kritisk till nämndens handläggning i denna del.

Vad gäller de s.k. post-it-lapparna kan följande noteras. Dessa har inte registrerats på dagboksbladet och har inte heller försetts med något ärendenummer, trots att de har använts för att anteckna i ärendet betydelsefulla uppgifter. I akten återfinns vidare en tjänsteanteckning som varken har daterats eller signerats.

De brister som nu redogjorts för är av den arten att de försvårar möjligheten till insyn i ärendet. Ett dagboksblad ska vara utformat på ett sådant sätt att det är möjligt att med tillgång till endast dagboksbladet fastställa vilka handlingar som kommit in och upprättats i ärendet. Inkomna och upprättade handlingar ska dessutom förses med både ärende- och aktbilagenummer på själva handlingen. Utan sådana åtgärder kan det vara svårt att veta vilka handlingar som hör till akten. Det blir även svårt att avgöra om alla handlingar finns bevarade i akten. Nämnden förtjänar kritik för de brister som föreligger även i här aktuella delar.

Vidtagna åtgärder för att hitta en ny god man

Av utredningen framgår att nämnden med anledning av BB:s önskan att bli entledigad från sitt uppdrag som god man vid flera tillfällen tillfrågat olika personer om godmanskapet men inte lyckats få tag i en person som varit lämplig och villig att åta sig uppdraget. Först drygt ett och ett halvt år efter BB:s första ”dokumenterade” begäran om att bli entledigad, beslutade nämnden om hans entledigande.

Jag är medveten om att det i vissa fall kan vara svårt eller till och med omöjligt att hitta en person som är lämplig och villig att åta sig ett uppdrag som god man. Jag ifrågasätter alltså inte nämndens uppgift att nämnden gjort stora ansträngningar för att hitta en ny lämplig god man åt AA. Tiden som gått åt för att handlägga frågan om byte av god man framstår emellertid som uppseendeväckande lång. Det kan dock inte uteslutas att detta har med ärendets komplexitet att göra.

Handläggningen av begäran om byte av god man

De som är närmast anhöriga till den som har en god man har rätt att ansöka om att den gode mannen ska entledigas på grund av exempelvis försummelse vid utförandet av uppdraget (11 kap. 15 § föräldrabalken). Beslut i en sådan fråga fattas av överförmyndaren (11 kap. 20 § föräldrabalken). Även om överförmyndaren anser att det inte föreligger skäl till byte av god man, ska denne fatta ett motiverat beslut i frågan (20 § förvaltningslagen).

Av utredningen har framkommit att CC den 14 mars 2006 inkom med en ansökan om entledigande av den gode mannen. I ett fax daterat den 6 april 2006 förklarade handläggaren vid nämnden att nämnden inte hade för avsikt att entlediga den gode mannen, trots att nämnden vid denna tidpunkt inte fattat något beslut i frågan. Jag ställer mig mycket kritisk till handläggningen.

Kommunicering enligt förvaltningslagen

Enligt 17 § förvaltningslagen får ett ärende som avser myndighetsutövning mot enskild inte avgöras utan att bl.a. den som är sökande har underrättats om och fått tillfälle att yttra sig över en uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan än honom själv. Syftet med kommunikeringsskyldigheten är att parten ska få

kännedom om uppgifter som andra har lämnat och få möjlighet att komma med egna synpunkter och eventuella tillrättalägganden.

Av utredningen framgår att, sedan CC ansökt om den gode mannens entledigande, nämnden den 5 juni 2007 fattade beslut i ärendet utan att CC fick tillfälle att bemöta den gode mannens synpunkter. Ärendet har således handlagts i strid med 17 § förvaltningslagen. Nämnden förtjänar kritik för det. Jag vill här också erinra om att, i ett ärende om entledigande av god man enligt 11 kap. 21 § föräldrabalken, även den enskilde (huvudmannen) ska ges tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

Hanteringen av ett överklagande

Enligt 24 § förvaltningslagen åligger det den myndighet som har meddelat ett överklagat beslut, att pröva om överklagandet har kommit in i rätt tid. Om så är fallet ska överklagandet vidarebefordras till överinstansen. Ett sådant överlämnande ska ske utan dröjsmål.

Av 27 § samma lag följer att en myndighet ska ändra ett beslut, som den har meddelat som första instans, om den finner att beslutet är uppenbart oriktigt och det kan ske snabbt och enkelt.

Genom utredningen har framkommit att ett överklagande, som kom in till överförmyndarnämnden den 25 juli 2007, överlämnades till tingsrätten den 10 september 2007. Av remissvaret framgår att dröjsmålet berodde på att nämnden inför sin omprövning av beslutet ville avvakta grunderna för överklagandet.

De ställningstaganden som beslutsmyndigheten ska göra med anledning av ett inkommet överklagande innefattar endast en prövning av om överklagandet har kommit in i rätt tid samt en bedömning av om det finns skäl att ompröva det överklagade beslutet. Om den som överklagar, som i förevarande fall, begär anstånd med att utveckla grunderna, är det en fråga om ärendets handläggning som ska prövas av överinstansen, i detta fall tingsrätten. Överförmyndarnämnden gjorde således fel som inför sin omprövning avvaktade kompletteringen. Nämnden förtjänar allvarlig kritik för dröjsmålet.

Underlåtenhet att besvara frågor

Av 4 § andra stycket förvaltningslagen framgår att en myndighet ska besvara frågor från enskilda så snart som möjligt. Detta innebär att en myndighet som har fått en förfrågan måste lämna någon form av svar. Svaret får inte dröja längre än nödvändigt. Det svar som lämnas ska givetvis vara korrekt.

CC har i sin anmälan anført att nämnden inte besvarat frågor om ärendets handläggning etc. Överförmyndarnämnden, som inte har tillbakavisat CC:s påstående, förtjänar kritik även i denna del.

Begäran om utlämnande av handlingar

En framställning om att ta del av allmänna handlingar ska behandlas genast eller, om framställningen avser att få kopia av en allmän handling, skyndsamt (2 kap. 12 och 13 §§ tryckfrihetsförordningen). JO har i ett flertal beslut uttalat att besked i en utlämnandefråga normalt bör lämnas samma dag som framställningen gjorts.

Någon eller några dagars fördröjning kan dock godtas om en sådan fördröjning är nödvändig för att myndigheten ska kunna ta ställning till om den efterfrågade handlingen är allmän och offentlig.

I 9 kap. 14 § sekretesslagen finns bestämmelser om sekretess hos överförmyndarnämnden i ärende enligt föräldrabalken. Av bestämmelsen framgår att utan hinder av sekretessen uppgift får lämnas till enskild enligt vad som föreskrivs i föräldrabalken.

Av 16 kap. 7 § föräldrabalken framgår att den som har god man, den enskildes make eller sambo och närmaste släktingar har rätt att ta del av de handlingar som rör ställföreträdarskapet och som förvaras hos överförmyndaren. Denna rätt är inte begränsad i något särskilt avseende (se JO 2002/03 s. 403).

Av utredningen framgår att det som längst dröjt drygt fem månader innan CC fått kopior av de handlingar som hon begärt att få ta del av. Vid flera andra tillfällen har det varit fråga om kortare dröjsmål om cirka en månad. Vid samtliga tillfällen som omfattas av anmälan har det varit fråga om en alldeles för lång handläggningstid. Jag är mycket kritisk till nämndens hantering av CC:s framställningar.

Avslutande synpunkter

Vid min granskning har framkommit att nämnden på ett flertal sätt åsidosatt förvaltningslagens krav på handläggningen av ärenden. Vidare har framställningar om utlämnande av handlingar inte handlagts i enlighet med det krav på skyndsam handläggning som slås fast i tryckfrihetsförordningen. Diarieföringen har inte heller skötts på ett korrekt sätt. Sammanfattningsvis konstaterar jag att handläggningen ibland framstår som närmast godtycklig och att vissa av de brister som uppdragats är mycket allvarliga. Jag förutsätter att nämnden numera har sett över sina rutiner och vidtagit de åtgärder som krävs.

I övrigt utgör det som framkommit i ärendet inte tillräcklig anledning till någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.